

Hvordan fremme psykisk helse hos unge?

Steinar Krokstad

Professor i sosialmedisin

HUNT forskningssenter

Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie

NTNU

Tlf. 95219227

<https://www.ntnu.no/ansatte/steinar.krokstad>

Psykiater

Sykehuset levanger

Helse Nord-Trøndelag HF

Foto: Eli Strand

**PROGRAM FOR NASJONAL
INN PÅ TUNET-KONFERANSE**

Velkommen til konferanse for oppdragsgivere, tilbydere og kjøpere av IPT-tjenester, politikere, pårørende og alle interesserte!

Tirsdag 11. februar til onsdag 12. februar 2025
Sted: IMI Forum, Stavanger

11.2.2025

Ved å fremme psykisk helse kan vi unngå psykisk sykdom

Psykisk helse (WHO)

en tilstand av velvære der individet kan **realisere** sine muligheter, kan **håndtere** normale stress-situasjoner i livet, kan **arbeide** på en fruktbar og produktiv måte og har mulighet til å **bidra** overfor andre og i samfunnet.

Psykisk sykdom

Diagnose, behandling med samtaler, medisin og sosialmedisinske tiltak

Mange kan bidra til å fremme god psykisk helse uten å ha noen spesiell kompetanse eller kunnskap om psykisk helse, eller bruke ordet «psykisk» i det hele tatt med

abc.

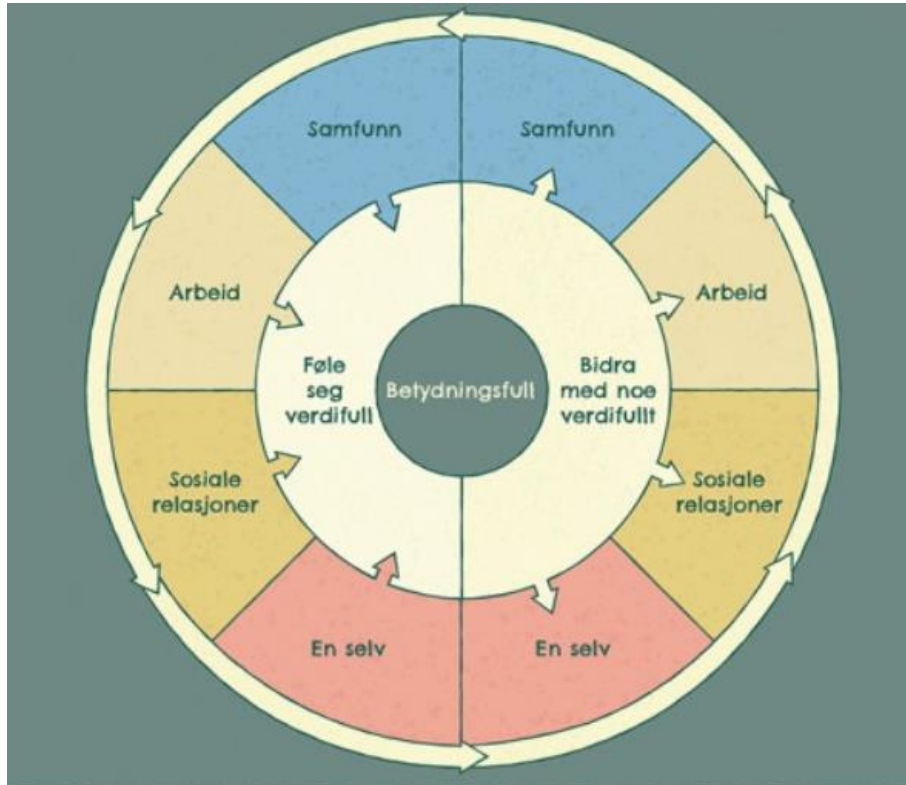
Vi kan oppnå mye med å normalisere
atferd med

abc.

Grunnleggende psykologiske behov (**DRAMMA**)

- Psykologisk behov for å fremme optimal funksjon.
  - **D**etachment – avkobling
  - **R**elaxation – hvile og søvn
  - **A**utonomy – aktivitet som gir autonomi
  - **M**astery – aktivitet som gir mestering
  - **M**eaning – aktivitet som gir mening
  - **A**ffiliation – aktivitet som bidrar til sosialt felleskap

- [Need Satisfaction and Optimal Functioning at Leisure and Work: A Longitudinal Validation Study of the DRAMMA Model | SpringerLink](#)

Mattering

Mestringstro

(Self-efficacy)

Bandura, A. (Ed.) (1995).

Selvbestemmelsestori

(Self-determination)

Tilhørighet, kompetanse,
autonomi

Ryan, R., & Deci, E. (2017).

Folks behov for å
ha en betydning

Denne modellen er
viktig i møte med
folk med lav
selvtillit og lavt
egenverd

Tilknytningsteori

(Attachment)

Bowlby, J. (1969).

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31407358/>

<https://tidsskriftet.no/2021/02/essay/hva-skall-til-fa-flere-i-arbeid>

ABC for god psykisk helse

Forskningsbaserte helsefremmende anbefalinger

Gjør noe aktivt ACT

Hvis du holder deg aktiv, vil du føle deg mer glad - oftere. Du kan være aktiv på mange måter - både fysisk, sosialt og mentalt. Å være i aktivitet styrker din psykiske helse!

Gjør noe sammen BELONG

Når du er med på sosiale aktiviteter og bygger gode relasjoner til andre, får du en følelse av å høre til og ha verdi. Å være en del av fellesskapet gir deg støtte i hverdagen, og styrker din psykiske helse!

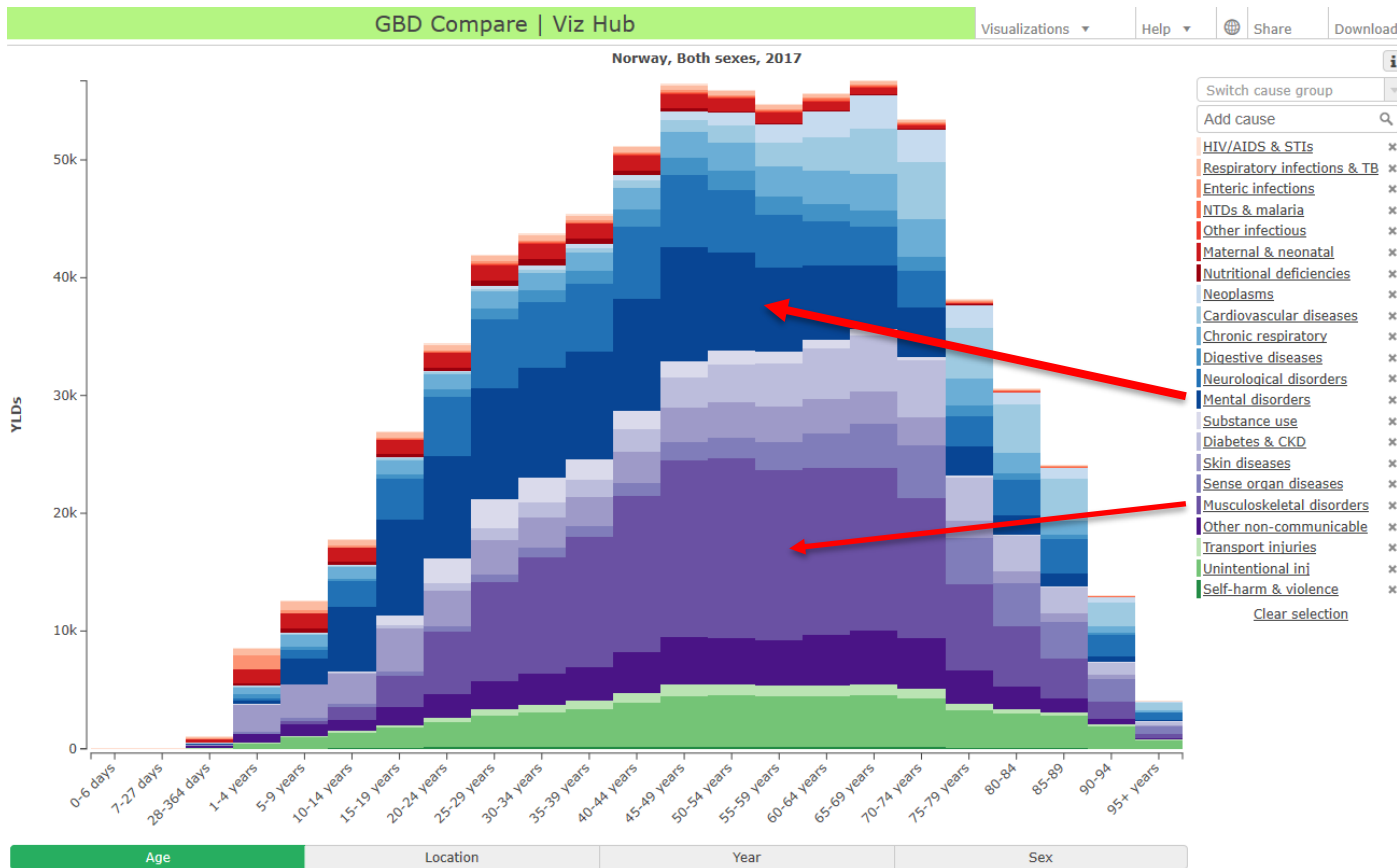
Gjør noe meningsfylt COMMIT

Når du jobber for en god sak eller gjør noe godt for andre, gjør du noe meningsfylt. Å hjelpe andre gir mening, glede og takknemlighet. Å gjøre noe meningsfylt styrker din psykiske helse!

<https://www.abcforgodpsykiskhelse.no/>

abc.

Sykdomsbyrde: Psykiske plager og smerter er en stor utfordring i Norge

Psykiske plager

Smerter

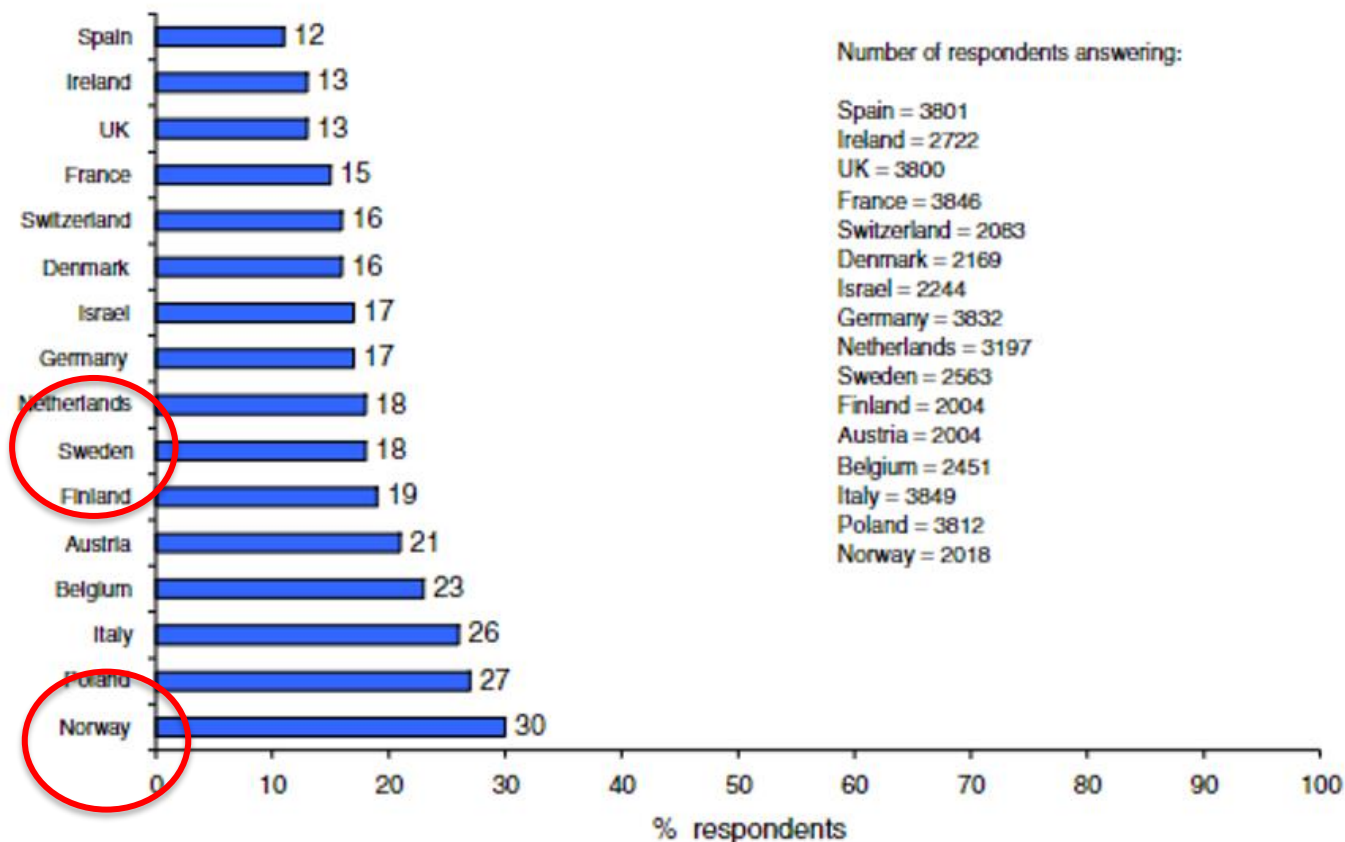
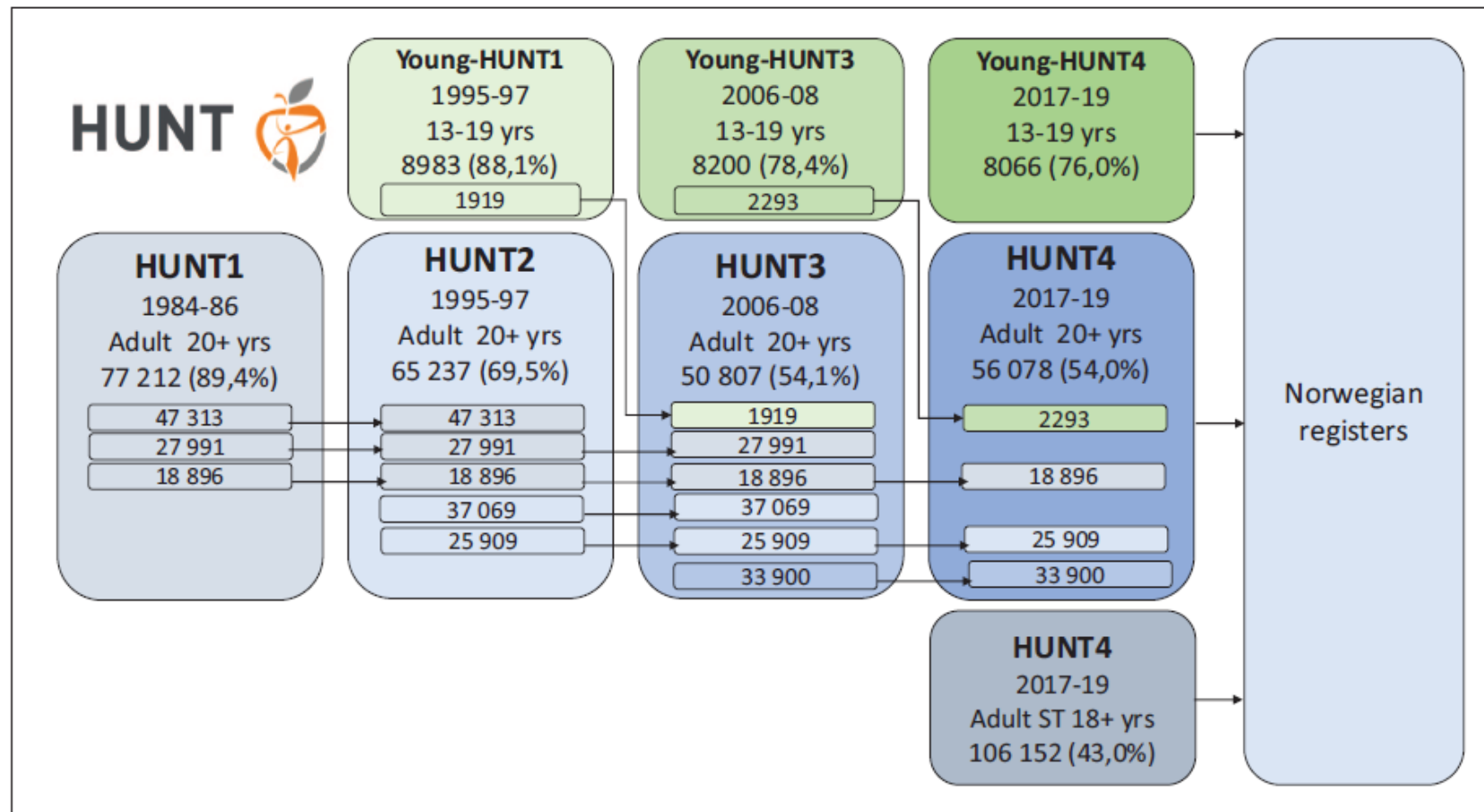

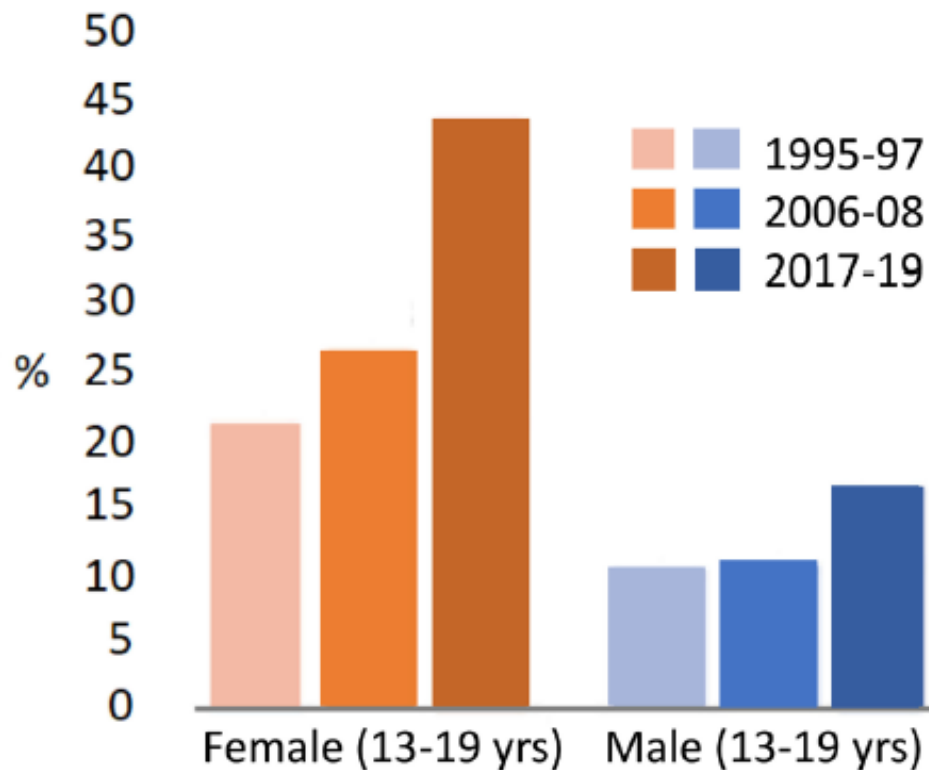
Fig. 1. Prevalence of chronic pain among 46,394 adults (>18 years) in 15 European countries and Israel responding to a computer-aided telephone screening interview. Chronic pain was defined as pain lasting more than 6 months, having pain during the last month, several times during the last

Krokstad et al (2022). HUNT for better public health. *Scand J Public Health*, 50(7), 968–971.

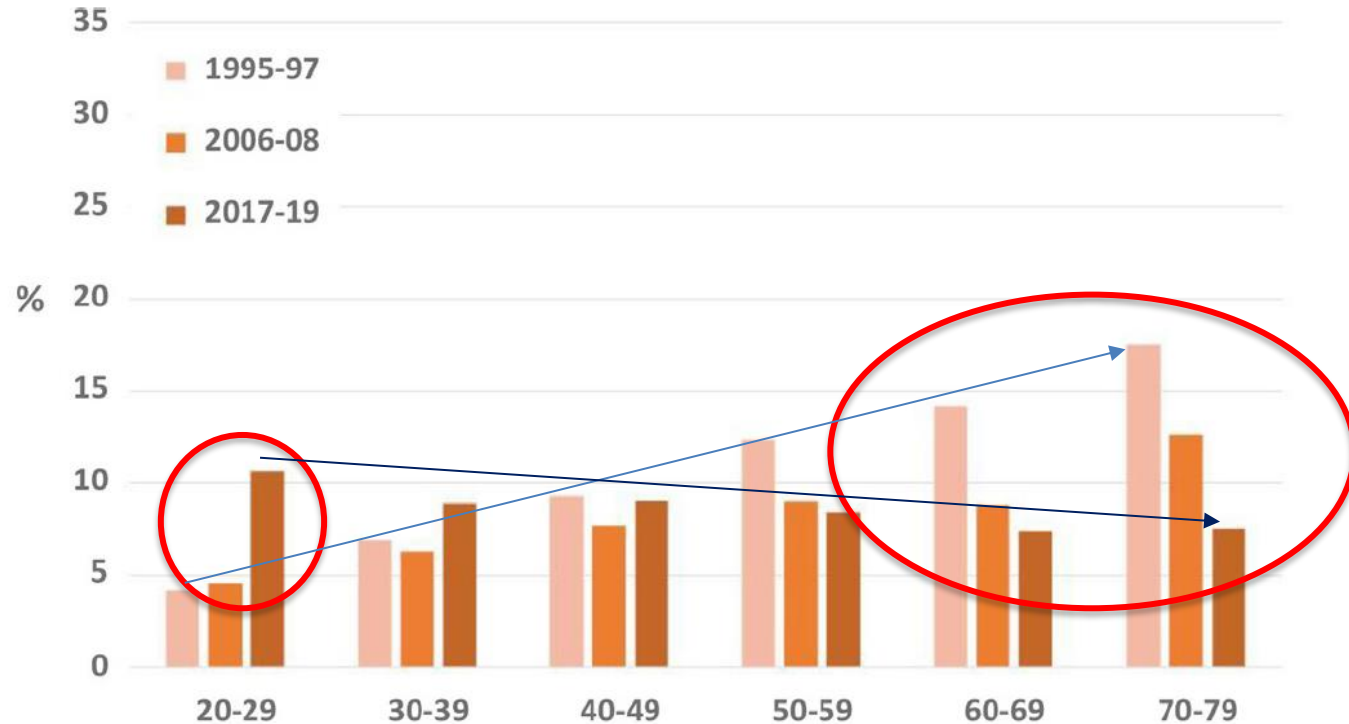
Økning i angst- og depresjons-symptomer blant ungdom, Ung-HUNT

Krokstad, Weiss, Krokstad, Rangul, Kvaløy,
Ingul, Bjerkeset, Twenge, Sund (2022).
BMJ open, 12(5), e057654.

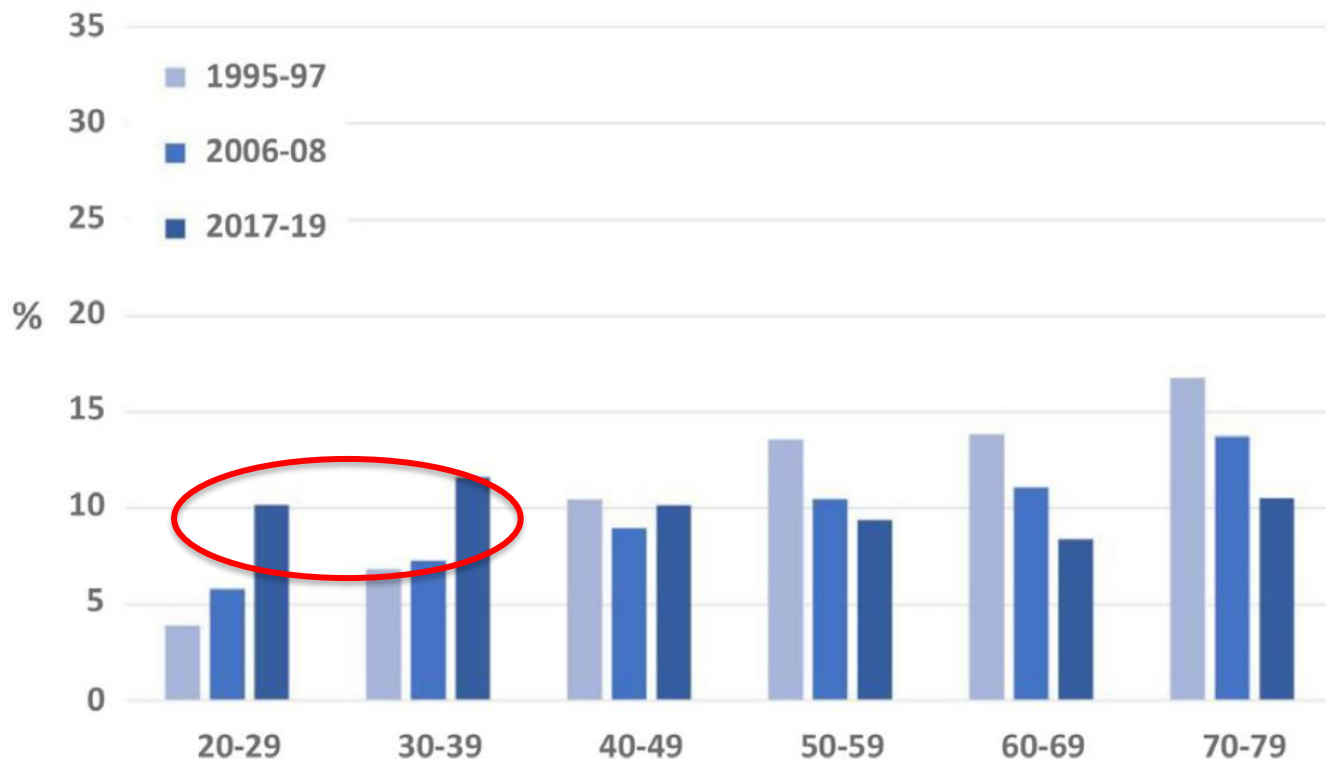
Figure 2 Prevalence (%) of anxiety and depression symptoms measured with Hopkins Symptom Checklist-5 (cut-off ≥ 2), from three decades of adolescents in the Young-HUNT Study.

Endring i fordeling av depresjon etter alder blant voksne kvinner

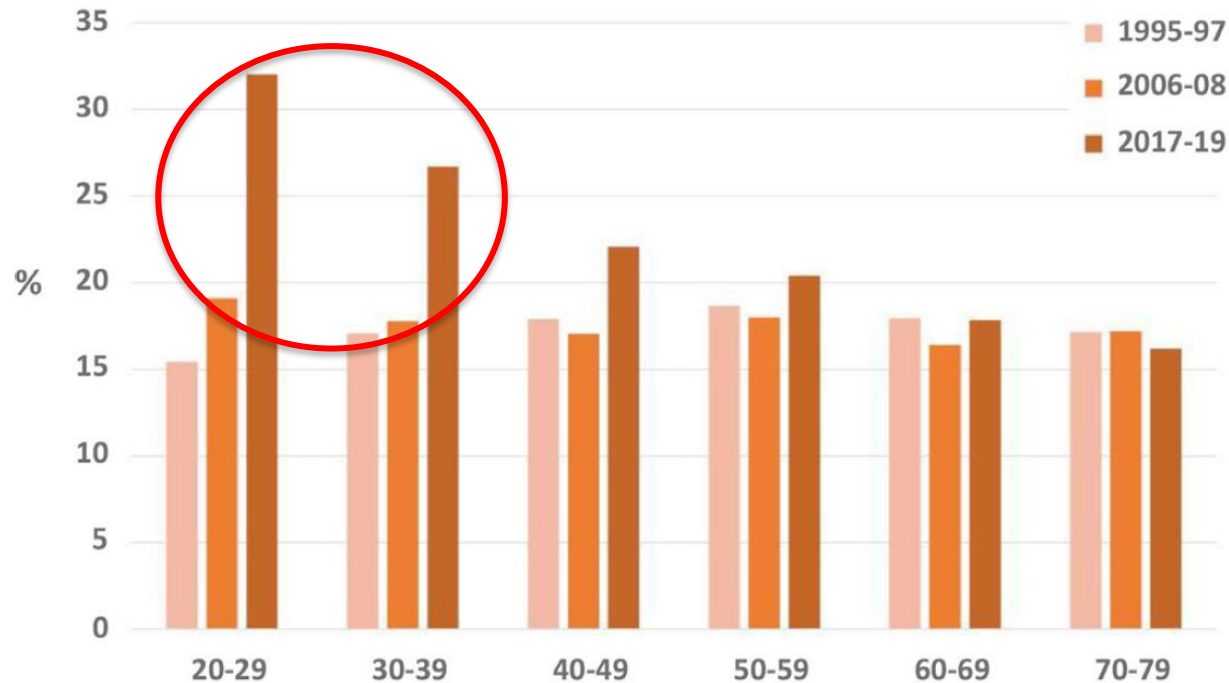

Prevalence (%) of depression symptoms measured with Hospital Anxiety and Depression Scale-depression (cut-off ≥ 8) from three decades, the HUNT Study.

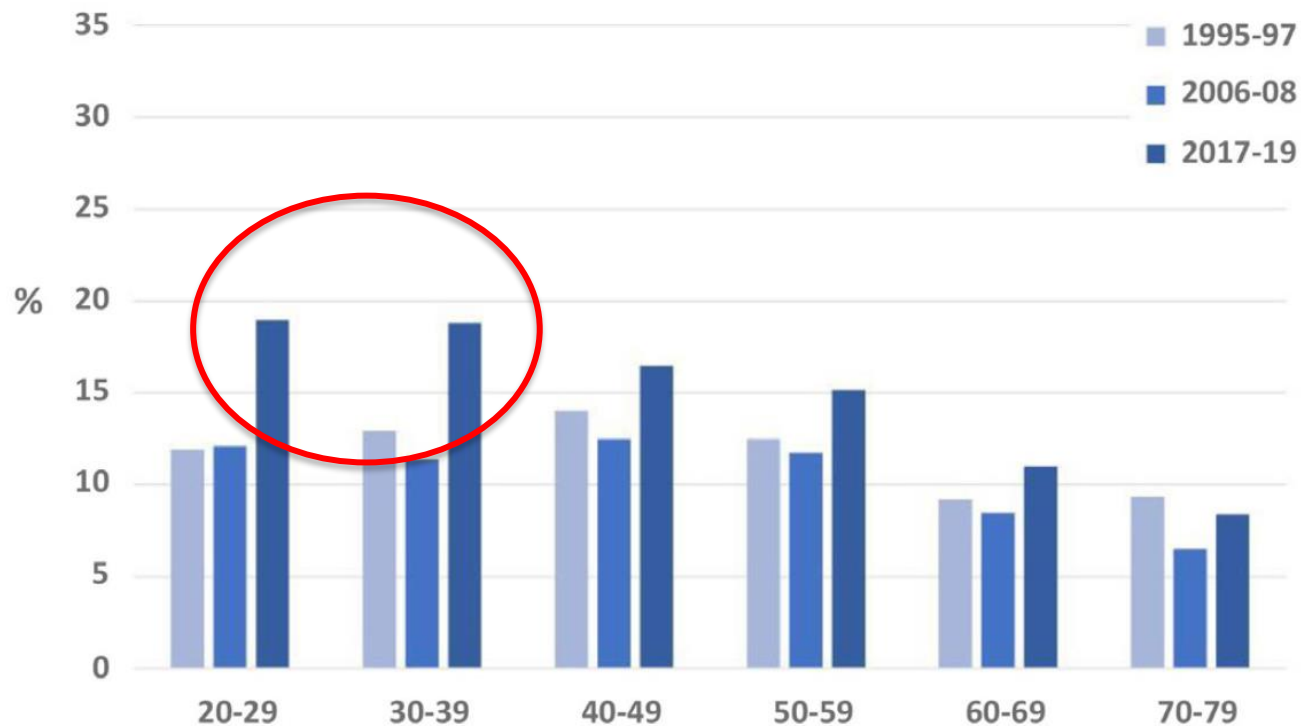
Endring i fordeling av depresjon etter alder blant voksne menn

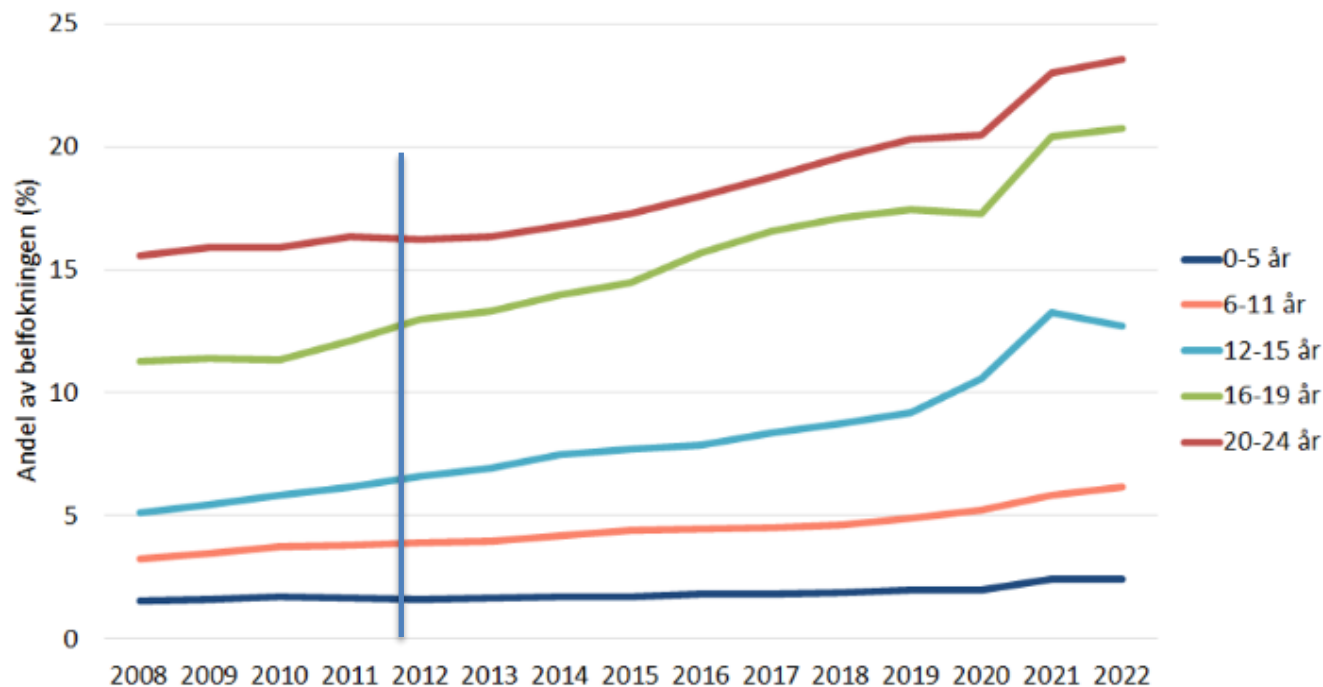
Endring i
fordeling av
angst etter
alder blant
voksne kvinner

Endring i fordeling av angst etter alder blant voksne menn

Jenter registrert med psykiske lidelser i primærhelsetjenesten

Figur 3a. Andelen jenter i befolkningen (i prosent) som var registrert med diagnosekode for psykiske lidelser i primærhelsetjenesten i perioden 2008–2022, etter alderskategori. Datagrunnlag: Kontroll og utbetaling av helserefusjoner.

Bjørnska er kanskje området med høyest kontortetthet i Oslo, en by med stigende sykefraværet. Illustrasjonsfoto: Barnabas Davoti / Shutterstock

Sykefravær: 1 av 3 blant unge skyldes psykiske lidelser

Sykefraværet øker over hele landet. Økningen er størst blant 25-29-åringene. 30 prosent av denne gruppas sykefravær skyldes psykiske lidelser, melder [Nav](#).

ARBEIDSLIV 29.02.2024
Nanna Baldersheim -

Sykefraværet har økt gjennom hele 2023, og er nå det høyeste siden slutten av koronapandemien, melder både [Statistisk sentralbyrå](#) og [Nav Oslo](#) i dag.

– I fjerde kvartal stod psykiske lidelser for mer enn 300 000 tapte dagsverk, noe som utgjør 28 prosent av alt sykefravær som er meldt av lege. De siste årene har denne diagnosegruppen hatt en jevn økning, og antallet tapte dagsverk har økt med over 40 000 sammenlignet med samme tid i fjor, sier Maria Walberg, direktør i NAV Oslo, i en pressemelding.

Ut i fra data i folkehelseundersøkelser er det helt som forventet en klar økning i sykefravær på grunn av *psykiske plager* blant de unge – noe annet ville vært svært overraskende

Hva betyr skjermbruk for endring i psykisk helse?

NOU 2024:20
11. november 2024

Forverringen av de unges helse i befolkningen skjedde mellom 2012 og 2020. Hva var det som endret seg?

- Tilgang til smarttelefonen blant unge økte fra 60 – 100%
- Ingen andre gode forklaringer er foreslått
- GenZ – den første gjennomdigitaliserte generasjonen

Keyes and Platt. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 65:4 (2024), pp 384–407.

Twenge, J. M. (2023). *Generations: The Real Differences Between Gen Z, Millennials, Gen X, Boomers, and Silents—and What They Mean for America's Future*. Simon and Schuster.

NBER WORKING PAPER SERIES

WHEN PRODUCT MARKETS BECOME COLLECTIVE TRAPS:
THE CASE OF SOCIAL MEDIA

Leonardo Bursztyn
Benjamin R. Handel
Rafael Jimenez
Christopher Roth

Working Paper 31771
<http://www.nber.org/papers/w31771>

NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH
1050 Massachusetts Avenue
Cambridge, MA 02138
October 2023

PRODUCT MARKETS COLLECTIVE TRAPS

Folk kan oppleve negativ nytte av å ikke bruke et populært produkt. For eksempel kan det å ikke være på sosiale medier føre til sosial ekskludering

COMO
Cost-of-missing-out

Tre egenskaper ved sosiale medier som øker risikoen for psykiske lidelser

Avhengighetsskapende

- Oppmerksomhets-økonomiens verktøy
- Laget for å skape engasjement
- Intermitterende forsterkning
- Automatisk nytt innhold
- Meningsløs tidsbruk

Persontilpasset innhold

- Mer av det samme
- Forsterker innhold som opprettholder psykiske plager
- Utsatt for desinformasjon (influensere) og skadelig innhold (diagnosefabrikk)
- Dras inn i sosiale grupper med liknende problemer (spise. – selvmord)

Sosial sammenligning

- Bygd for selv-presentasjon
- Idealiserte fremstillinger
- Synlig respons for andre
- Utsatt for influensere som er opptatt av syk perfeksjonisme, kroppsfokus osv

Skjermbrukutvalgets resultater

Dokumenterte problemer

Søvnmangel og søvnproblemer
Psykiske problemer
Negativt selvbilde
Problemer med konsentrasjon og læring

Anbefalinger

Barn og unge
Voksne og foreldre
Skoler og barnehager
Plattformene (BigTech)
Myndigheter (DSA)

ABC for god psykisk helse

Forskningsbaserte helsefremmende anbefalinger

Gjør noe aktivt ACT

Hvis du holder deg aktiv, vil du føle deg mer glad - oftere. Du kan være aktiv på mange måter - både fysisk, sosialt og mentalt. Å være i aktivitet styrker din psykiske helse!

Gjør noe sammen BELONG

Når du er med på sosiale aktiviteter og bygger gode relasjoner til andre, får du en følelse av å høre til og ha verdi. Å være en del av fellesskapet gir deg støtte i hverdagen, og styrker din psykiske helse!

Gjør noe meningsfylt COMMIT

Når du jobber for en god sak eller gjør noe godt for andre, gjør du noe meningsfylt. Å hjelpe andre gir mening, glede og takknemlighet. Å gjøre noe meningsfylt styrker din psykiske helse!

<https://www.abcforgodpsykiskhelse.no/>

abc.

Statsbudsjettet 2025

REGJERINGEN.NO

25 millionar kroner til ABC-kampanjen for psykisk helse

Regjeringa vil gi folk kunnskap om korleis dei kan styrke den psykiske helsa og f...

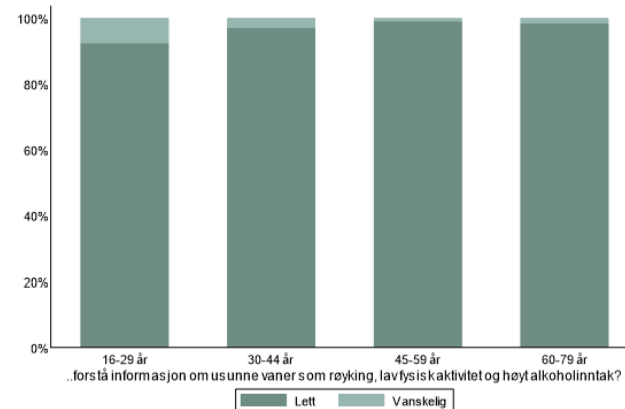
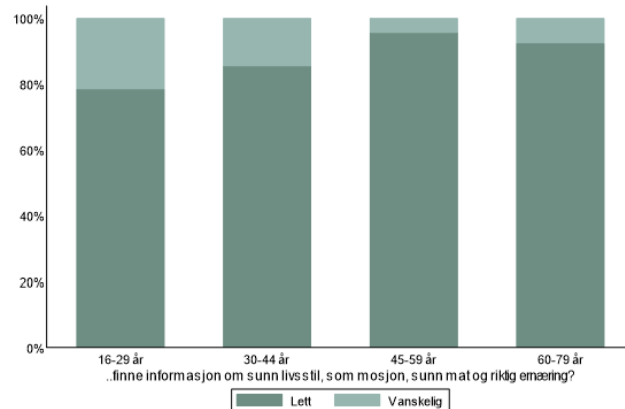
Helsekompetanseundersøkelse (finne og forstå)

Trøndelag 2023

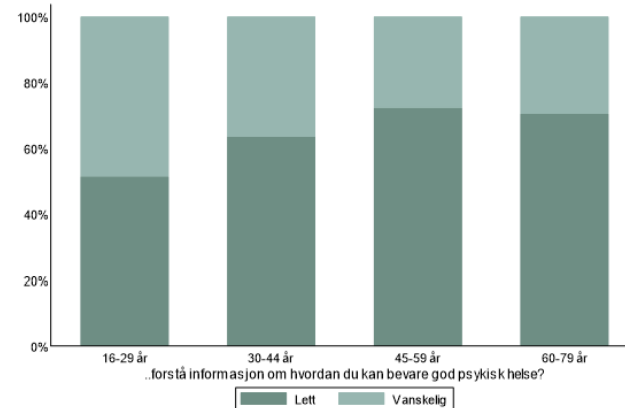
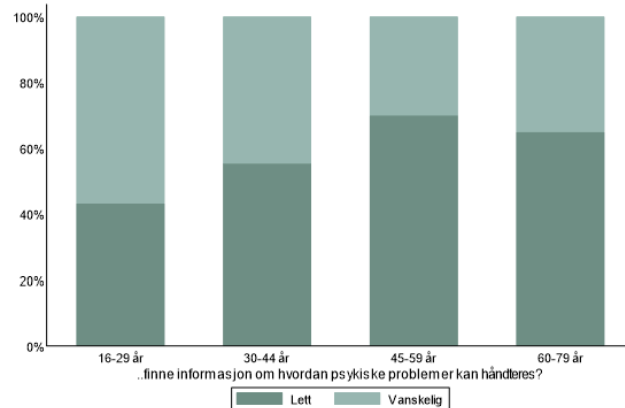
16-79 år

N=1500

Fysisk helse

Psykisk helse

Garli, M. L. (2023).
Master's thesis, NTNU.

Fysisk aktivitet – mange folkehelsekampanjer

Kosthold – mange folkehelsekampanjer

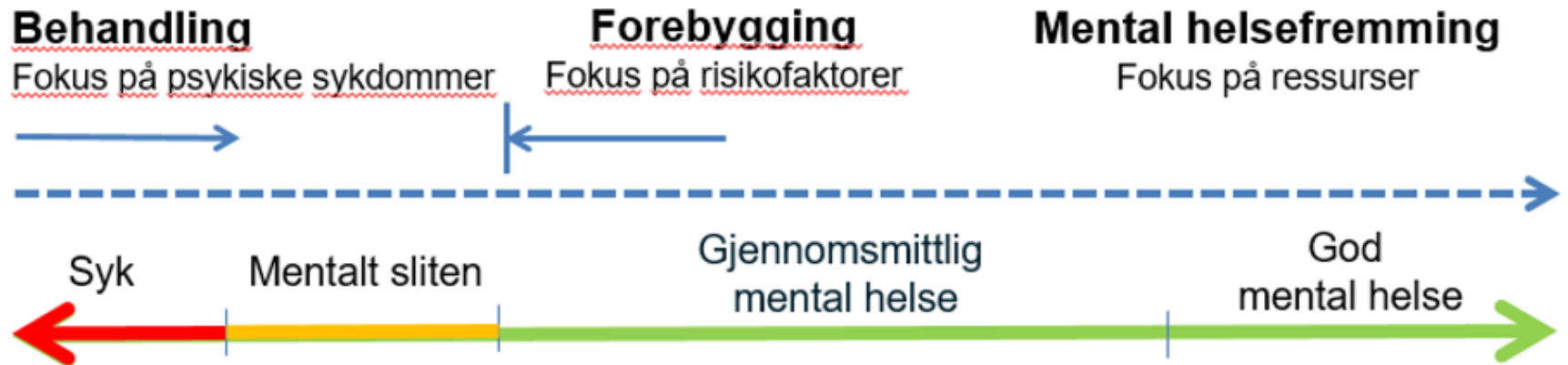

Psykisk helse – ingen store kampanjer

Den manglende brikken i folkehelse-opplysningen

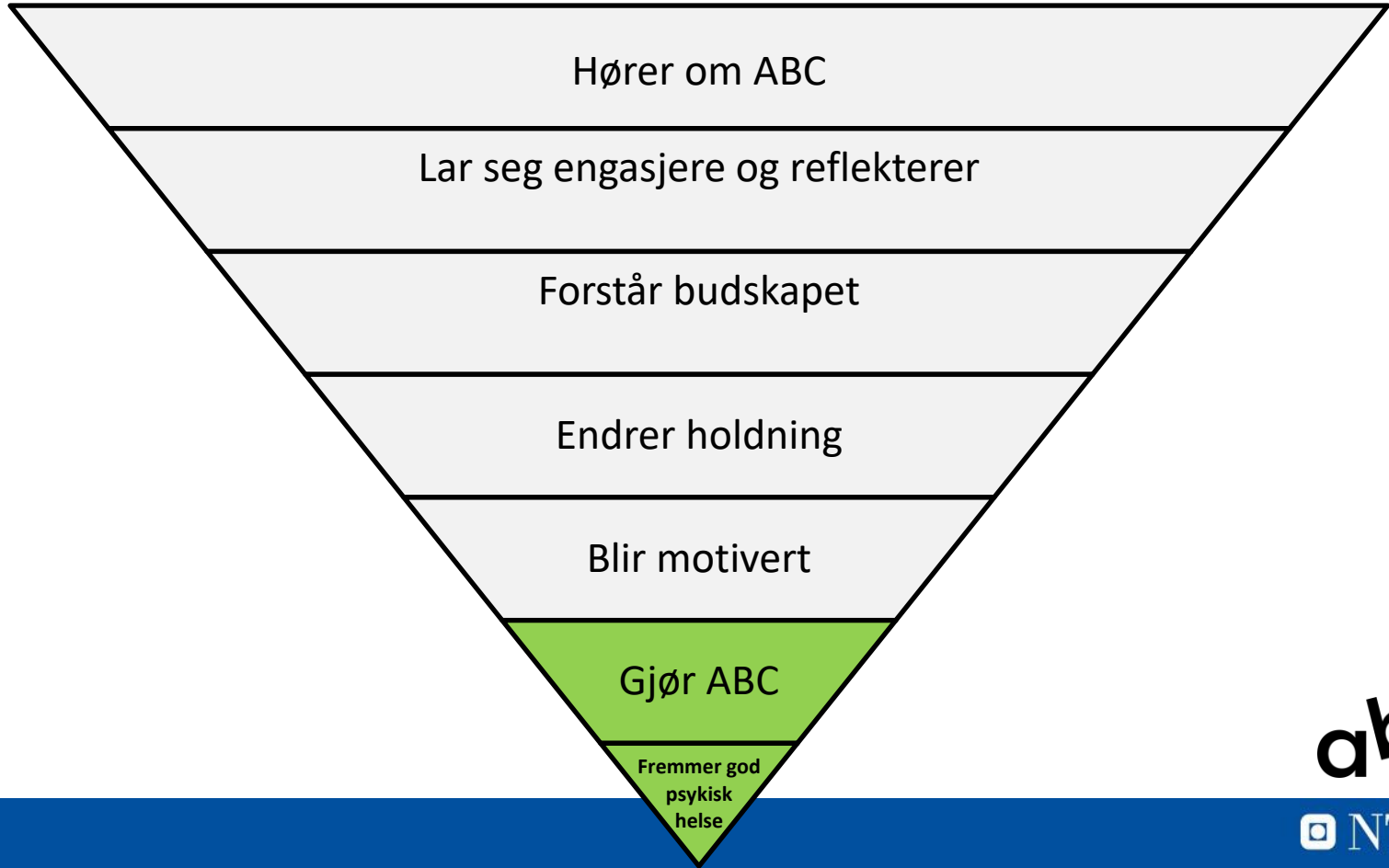
ABC virker positivt på alle, uansett aktuell psykisk (mental) helse

Kontinuerlige bevegelser gjennom livet

abc.

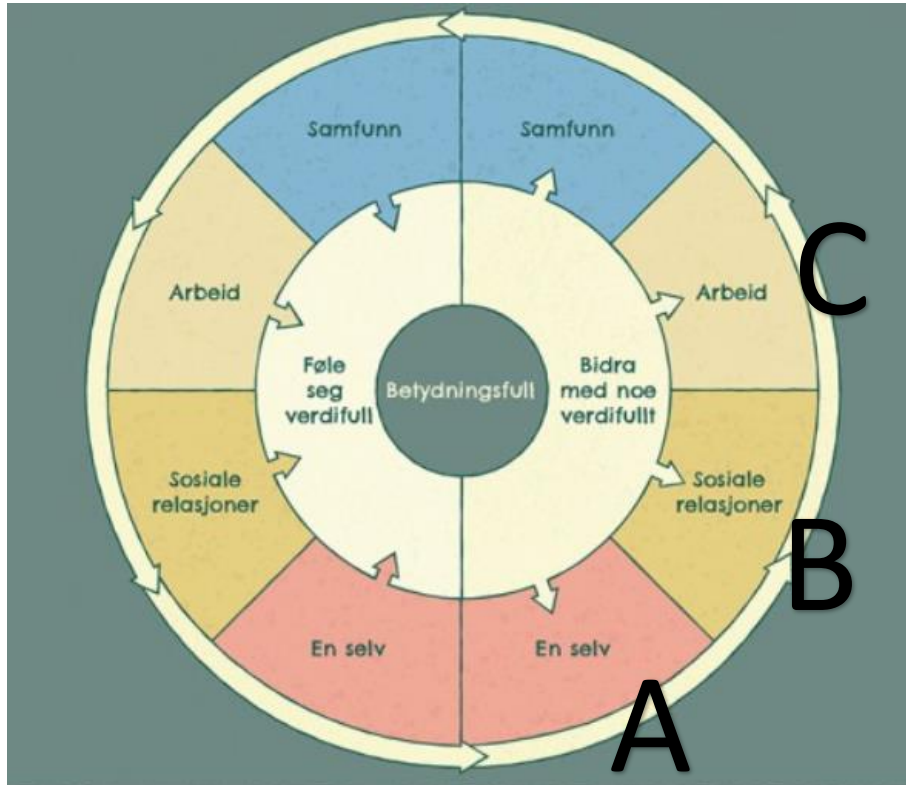
Fra høre til gjøre

ABC understøtter psykologiske behov (**DRAMMA**)

- Psykologisk behov for å fremme optimal funksjon.
  - **D**etachment – avkobling
  - **R**elaxation – hvile og søvn
  - **A**utonomy – aktivitet som gir autonomi
  - **M**astery – aktivitet som gir mestering
  - **M**eaning – aktivitet som gir mening
  - **A**ffiliation – aktivitet som bidrar til sosialt felleskap
- [Need Satisfaction and Optimal Functioning at Leisure and Work: A Longitudinal Validation Study of the DRAMMA Model | SpringerLink](#)

Mattering

Mestringstro

(Self-efficacy)

Bandura, A. (Ed.) (1995).

Selvbestemmelsestori

(Self-determination)

Tilhørighet, kompetanse,
autonomi

Ryan, R., & Deci, E. (2017).

**ABC understøtter
folks behov for å
ha en betydning**

Denne modellen
kan også brukes
klinisk i møte med
folk med lav
selvtillit og lavt
egenverd

Tilknytningsteori

(Attachment)

Bowlby, J. (1969).

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31407358/>

<https://tidsskriftet.no/2021/02/essay/hva-skal-til-fa-flere-i-arbeid>

abc. handler om

- Å vri litt på hva vi gjør innen psyksik helse, fra
  - å føle til å gjøre
  - å snakke til handle
  - det indre til omverden
  - egoisme til altruisme
  - subjektiv opplevelse til realitet

21 grunner til å ta i bruk ABC

1. ABC er forskningsbasert
2. ABC-budskapet er enkelt men viktig
3. ABC dekker andre liknende rammeverk
4. ABC-anbefalingene kan brukes i alle kulturer
5. ABC-anbefalingene gjelder for alle aldersgrupper og alle sosiale grupper
6. ABC er atferdsorientert (jfr WHO's definisjon)
7. ABC-anbefalingene er åpne, ikke-preskriptive
8. Atferds-alternativene er brede
9. ABC er noe alle organisasjoner kan ta i bruk, og er derfor kapasitetsbyggende
10. ABC kan brukes av lekpersoner og profesjonelle
11. ABC gjør «psykisk helse for alle» til en realitet
12. ABC kan brukes i hele samfunnet og i spesifikke settinger
13. ABC kan målrettes mot hele populasjoner og spesifikke underpopulasjoner
14. ABC-rådene oppfattes umiddelbart som troverdige
15. ABC kan brukes på tvers av politisk ståsted
16. ABC bidrar til primær, sekundær og tertiær forebygging av psykiske lidelser
17. ABC bidrar til selvmordsforebygging
18. ABC fremmer både psykisk og fysisk helse
19. ABC fremmer samfunnsengasjement
20. ABC bygger kapital: intellektuell, sosial og åndelig
21. I tillegg til å kunne redusere helsekostnadene, får ABC ganske enkelt folk til å føle seg lykkeligere

Arbeidslivets ABC

<https://www.abcforgodpsykiskhelse.no/kom-i-gang/arbeidsliv>

Gjør noe aktivt

Jobben er en positiv aktivitet i livet mitt.

Gjør noe sammen

Jeg føler tilhørighet til arbeidsplassen, er sosialt integrert og inviterer andre inn i fellesskapet.

Gjør noe meningsfylt

Jeg føler at jeg bidrar med noe verdifullt på arbeidsplassen. Det betyr noe for andre at jeg er på jobb!

Ledelse og partsgruppe

Mål & forankring

Når ABC skal implementeres i organisasjonen må det forankres bredt hos ledelsen og partene.

Personalsamling

Intro: Hva er ABC?

I denne økta får alle en kort innføring i hva ABC er og hvordan det virker.

Personalsamling

Små handlinger

Målet med denne økta er å bli mer bevisst på hvordan vi kan gjøre en forskjell for forandre på jobb.

Personalsamling

Vår egen ABC: Hvorfor?

Hva ønsker vi å oppnå ved å ta i bruk ABC på arbeidsplassen?

Personalsamling

Vår egen ABC: Hvordan?

Hva betyr ABC for oss på vår arbeidsplass – og hvordan GJØR vi ABC hos oss?

Personalsamling

Det skal så lite til

Denne økta fokuserer på «mikrohandlinger» – små ting vi kan gjøre for hverandre på jobb.

<https://www.abcforgodpsykiskhelse.no/kom-i-gang/arbeidsliv>

ABC samtale om jobb / på jobb (utkast)

Gjør noe aktivt

Jobben er en positiv aktivitet i livet mitt.

1 2 3 4 5
Helt uenig Helt enig

abc.

Gjør noe sammen

Jeg føler tilhørighet til arbeidsplassen, er sosialt integrert og inviterer andre inn i fellesskapet.

1 2 3 4 5
Helt uenig Helt enig

abc.

Gjør noe meningsfylt

Jeg føler at jeg bidrar med noe verdifullt på arbeidsplassen. Det betyr noe for andre at jeg er på jobb!

1 2 3 4 5
Helt uenig Helt enig

abc.

<https://vimeo.com/1036255885/c351c06c7f>

